

618

m-28

618.2
14.28

ԴՕԵՏՈՐ Վ. ԸԻ. ԽԵԶԵՐԵԱՆՑ

81054 AUG 2010

№ 5

ԲԱԶՄԱԾՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՄԼՈՒԹԻՒՆ

— ԵՒ —

ՀԱԿՍԲԵՂՄՆԱԴՈՐԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Խ Ի Ժ Լ Ի Մ

Տպարան «ՀԵՐԱԼԴ» Գրախոսարար Վ. Ե. Հեռախոս № 566.

1914

07 MAY 2013

7970

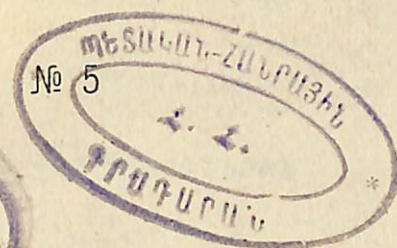
610
110-10

ԴՕՔՏՈՐ Վ. ԷԻ. ԽՐԶՔՏԻՆԵՆՑ

618

14-28

mg

ԲԱԶՄԱԾՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՄԼՈՒԹԻՒՆ

— ԵՒ —

ՀԱԿԱՔԵՂՄՆԱԴՈՐԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

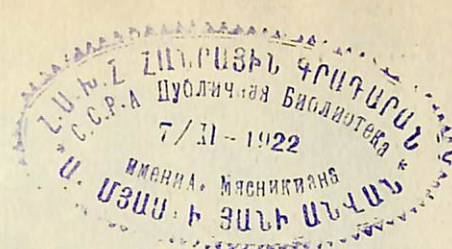
98101

232

Թ Ի Ը Լ Ի Ս

Տպարան «ՀԵՐՄԵՍ» Գրաֆակայա փող. № 6. Հոտիստ № 566.

1914

ԵՐԿՈՒ ԽՕՄՔ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԻՆ

Լոյս ընծայելով ներկայ գրքոյկը, մեր նպատակն է՝ տալ ընթերցող հասարակութեանն որոշ գաղափար բազմաձևութեան և նրա հասցրած ֆիզիքական և բարոյական փաստակար հետեանքների մասին և միևնոյն ժամանակ՝ ցոյց տալով օրէնքների թոյլ տուած սահմաններում, այն բոլոր հակաբեղմնաւորական միջոցները, որոնցով կարելի կլինէր այդ չարիքների առաջն առնել, առաջ բերելով արուեստական ամլութիւն:

Շատերը, մանաւանդ ժողովրդի ստորին խաւերը, ծանօթ չեն հակաբեղմնաւորական միջոցների հետ, այն ինչ՝ շատ յաճախ, հէնց այդ խաւերի մէջ, կարիք է զգացւում հակաբեղմնաւորական միջոցների:

Մինչդեռ երեկ հիւանդոտ ծնողը աշխարհ էր բերում տանջանքների մէջ հիւծուող սերունդ՝ շնորհիւ իւր տգիտութեան, այսօր այդ նոյն ծնողը պէտք է իմանայ, որ կան միջոցներ, որոնց գործադրութեամբ կարելի է խոյս տալ հիւանդոտ սերունդ առաջացնելուց:

Թոքախտաւորները, սիֆիլիսոտներն և մանաւանդ գինեմոլները պէտք է իմանան, որ բացի իրաւակտն օրէնքներից՝ կայ և բարոյական պարտք ամեն մի անհատի վրայ, որ արգելում է ասելով՝ «եթէ հիւանդ էք, մի ամուսնացէք, իսկ եթէ հիւանդ ամուսիններ էք, խոյս տուէք երեխաներ ծնելուց»:

Դօքտոր Վ. Ա. Խաչատրեանց

Պետերբուրգ, 1914 թ.

Ազգերի առաջխաղացութեան, զարգացման և քաղաքակրթման հետ առաջ են գալիս որոշ հարցեր, որոնց մասին լսել և չխօսելը անկարելի է:

Ներկայ դարի առաջին օրերին, երբ լայնատարած Ռուսաստանն իւր ամբողջութեամբ մեծ փոփոխութիւնների շրջանը մտաւ, առաջ եկան նոր-նոր հարցեր, նոր-նոր խնդիրներ, որոնց լուծելու համար անհրաժեշտ էր կարծիքների փոխանակութիւն, գիտական մտքերի պարզաբանում և զանազան թէօրեանների վերլուծում: Նրման հարցերի շարքին է պատկանում և սեռական հարցը:

Մենք հայերս բաւական աղքատ ենք սեռական հարցի վերաբերեալ գրականութեամբ: Մինչև այժմ էլ մենք չենք թօթափել մեզնից այն անտեղի ծածկամտութիւնը, որոշ հարցերի վերաբերմամբ, որի պատճառով շատ անգամ տուժել ու զոհուել են շատերը: Թէպէտ մեր նպատակը չէ ներկայ աշխատութեան մէջ խօսել վերոյիշեալ «ծածկամտութեան» և նրա վատ հետևանքների

յոսին, բայց օգտւելով առթից, պէտք է մի աւելորդ անգամ եւ կրկնենք այստեղ այն ցաւալի բռնակալ յարաբերութեան համար, որ տիրում է մեզնում՝ շատ յաճախ ծնողների ու երեխաների մէջ:

Ծնողները, նամանաւանդ մայրերը պէտք է իրենց երեխաների վերաբերմամբ ոչ միայն ծնող, այլ և մեծ ընկեր՝ խորհրդատու հանդիսանան, նրանք պէտք է զարթեցնեն երեխայի մատաղ հոգու մէջ մի այնպիսի զգացմունք, որով երեխան ընդմիշտ կապուած լինի իւր ծնողների հետ բացի որդիական սիրուց նաև ընկերական սիրով: Այսպիսի զգացմունքներով օժտուած որդիներն իրենց ծանր վշտերի մէջ միշտ սփոփանք ու խորհուրդ են որոնում իրենց ծնողների մօտ ինչպէս մտերիմ ընկերների: Այս անսակ ընկերական, մտերմական յարաբերութեան բացակայութեանը պէտք է վերագրել այն բաղամաթիւ անձնասպանութիւններից շատերը, որ կատարւում են մեզանում պատանեկական ու երիտասարդական հասակում, հիասթափուած կեանքի գաղտնիքներից: Իսկպէս վերն էլ յիշեցինք, այս հարցը հեռուն կտանէ մեզ, այս հարցի մասին մենք կըխօսենք մի ուրիշ անգամ, իսկ ներկայիս մենք անցնենք մեզ հետաքրքրող խնդրի՝ սեռական կեանքի մի կարևորագոյն խնդրին՝ որդէծնութեան և մանաւանդ բաղամանութեան հարցին:

Ներկայ դարում, երբ աղքատութիւնը միջոցները թանկացել են, երբ կեանքի աննօրմալ ընթացքի շնորհիւ մարդկային օրգանիզմը թուլացել, հիւանդութեան դրութեան է հասել, երբ

Մտէք այժմ մի ըռպէ տխրահռչակ Մօրգըր, անյայտ անձնասպանների հրաժեշտի վերջին շինութիւնը և դուք ամեն օր կըտեսնէք նոր-նոր դիակների շարքեր ապակէ դադաղների մէջ իցոյց դրուած: Ահա այստեղ մարդ աւամայ մը տածում է՝ ով կամ ինչն է պատճառն այսքան անձնասպանութիւնների: Պատճառը դաստիարակութեան և կրթութեան բացակայութիւնն է և եթէ մի ըռպէ աչքի անց կացնենք ստատիստիկան, դուք կըտեսնէք, որ այդ անձնասպանների ամենամեծ տոկոսը ընկնում է անտէր ու խեղճ, աղքատութեան մէջ տառապող, քաղցածների վրայ, որոնք աշխարհ գալով ոչ կանոնաւոր դաստիարակութիւն, ոչ կրթութիւն և ոչ էլ ապրուստի միջոց են ստացել իրենց ծնողներից, իսկ կեանքի կռում՝ կոնկուրենցիայի մէջ յաղթուող հանդիսանալով՝ մնացել է միայն անձնասպանութեան դիմել. իսկ այդ ծնողները չեն նախատեսել, նրանք ըռպէի ազդեցութեան տակ, աշխարհ են բերել մի շարք երեխաներ և իրենց անծայր չքաւորութեան պատճառով չեն մտածել դրանց ապագայի համար, այլ թողել են ճակատագրի բախտին ասելով թէ «Աստուծոյ տրւածն է, Ինքն էլ կըպահէ»:

Նոյն պատկերն են ներկայացնում Եւրոպայի ուրիշ կենտրոնատեղիները՝ հարուստ բուրժուան չի ուզում աւելի քան մի կամ ամենալատր ներկայ երեխայի ունենալ, որպէսզի իւր հարստութիւնը չբաժանուի շատ երեխաների մէջ մի քանի մասերի, իսկ այդ նոյն բարձր դասակարգի կանայք չըցանկանալով իրենց կապել երեխաների հոգսերի հետ, այլ ամբողջովին նը-

ւիրուելով իրենց մարմնի գեղեցկութեան, նա-
խազգուշական միջոցներ են ձեռք առնում յղի-
ութեան դէմ. իսկ չքաւորները, չիսանալով հակա-
բեղմնաւորական միջոցներն և կամ չքաւորութեան
պատճառով հնարաւորութիւն չունենալով օգտ-
ւելու այդ միջոցներից, տարէց տարի աշխարհ
են բերում նոր-նոր էակներ, առանց դրա հա-
մար բարոյական իրաւունք ունենալու: Բայց
անա ֆրանսիացի ազգասէր մեծ հրապարակա-
խօսք, գոռում, գոչում է թէ Ֆրանսիան մահա-
նում է... նա չէ աճում, նա այլասերւում է:
Այո, մահանում է, այլասերւում է և դրա պատ-
ճառն ոչ թէ ամբողջ Ֆրանսիայի ժողովուրդն է
այլ միմիայն հարուստ և միջին դասակարգը,
որոնք կարող էին ունենալ աւելի քան մի կամ
երկու երեխայ, ունենալով միջոցներ նրանց
կրթելու, դաստիարակելու և հետևապէս պիտա-
նի անդամ դարձնելու թէ հայրենիքի և թէ պե-
տութեան համար:

Հարուստը, ինչպէս ասացինք, չի ուզում
որ իւր հարստութիւնը բաժանուի, նա ուզում է,
որ իւր միակ որդին ժառանգէ իր ունեցածը.
նրան ինչ, թէ հայրենիքն ընկնում է և կամ պա-
տերազմի ժամանակ անհրաժեշտ է զիտակից
զօրք, թշնամու դէմ յաղթութիւն տանելու հա-
մար. հոգ չէ այդ, որովհետեւ դրա համար կայ
մի այլ դասակարգ, որը ճիշտ է հիւժուում է չը-
քաւորութեան մէջ, բայց հարկաւոր դէպքում
նա կարող է տալ պահանջուող ոյժը, պատերազ-
մի դաշտն արիւնով, իսկ բազմաշատ ընտանիքի
անդամներին արցունքով յեղիեղելու համար:

Ահա այսպիսի աննօրմալ զրութիւնից առաջ

է գալիս չքաւորների բազմացումն, իսկ հա-
րուստների և միջին դասակարգի պակասումն և
եթէ սրա վրայ աւելացնենք նաև օր-օրի վրայ ա-
ճող թանգութիւնը, թէ մթերքների, թէ բնա-
կարանների և թէ այլ պիտոյքների, այն ժամա-
նակ կստացուի ներկայ անմխիթար զրութիւն.
Իսկ ապագայում ո՞վ գիտէ թէ ինչ սարսափելի
զրութիւն պիտի ստեղծուի:

Այս նոյն պայմանների մէջ էր, երբ 18-րդ
դարում անգլիացի հռչակաւոր գիտնական Բօբերտ
Մալթուսը ցոյց տուեց, թէ ինչպէս ժողովուրդն
աճում է երկրաշափական պրօգրէսով, այսինքն
մէկից երկուս, երկուսից չորս, չորսից ութ, 16,
32 և այլն, այն ինչ ապրուստի միջոցները թուա-
բանական պրօգրէսով են աճում, այսինքն
մէկից երկուս, երեք, չորս, 5, 6 և այլն:

Ճիշտ է, Մալթուսն իւր բերած օրինակով,
այսինքն արդիւնաբերութեան զարգացման և
ժողովրդի բազմացման յարաբերութեամբ, դեռ
ևս չէր տուել ժամանակի իսկական զրութիւնը,
բայց որ Մալթուսը ճշմարտութիւնն է գրի ա-
ռել, տալով մեզ որդեծնութեան հարցում ուղիղ
հասկացողութիւն այդ իրողութիւն է:

Մալթուսի խօսքերին թէ «Մարդ չպէտք է
աշխատի բերել աւելի երեխաներ, քան իւր ու-
ժերը ներում են. նրանց կերակրելը, մեծացնելը»,
պէտք է աւելացնել և դեռ էլ աւելի հեռուն ի
հիշատի առնել, որովհետեւ միայն կերակրելը դեռ
բաւական չէ, անհրաժեշտ է երեխային դաս-
տիարակել, կրթել, քանի որ ոչ աստիճանի ուսում
տալ ու դարձնել նրան ուժեղ զինուոր ներկայ
կեանքի փոխորդելից կռուի համար: Ով որ այս

ջիկներին. այստեղ նա ազատ է իւր բոլոր արարմունքների մէջ, այստեղ նա կապուած չէ մշտականապէս նրան պահելու, կերակրելու հոգսով և ոչ էլ պատասխանատու է նրա յղիանալուն:

Բայց միթէ Մալթուսի փափագածը սրանով իրագործւում է. միթէ պարզ չէ, որ այս ուշ ամուսնացողներն (կամ ընդմիշտ չամուսնացողներն) են պրօստիտուցիայի զարկ տուողներն և եթէ տարեց տարի, ինչպէս այդ ստատիստիկան է ցոյց տալիս, պրօստիտուտիկաների թիւը շատանում է, դա պարզ ապացոյց է, որ զգացւում է դրանց պահանջը, իսկ ստիպել 35—40 տարեկան երիտասարդներին ամուրի և միաժամանակ ժուժկալ մնալ, դա անկարելի է—հետեւապէս արտուրդ:

Այսպիսով անտեմն Մալթուսի տուած դասը ուշ ամուսնացողներն անտեմն, աղքատութեան դէմ կռուելու համար, այնքան էլ նպատակաշարժար չէ, որովհետեւ ինչպէս դիտէք, պրօստիտուցիայի և դրա հետ միասին վեներական հիւանդութիւնների տարածումն աւելի սոսկալի է, քան չքաւորութիւնը. ապա եթէ այդպէս է ինչ անել:

19-դ դարում, Մալթուսին հետևողները, պարզ նկատում էին իրենց վարդապետութեան տնիրագործելի և աննպատակաշարժար լինելը, դրա համար էլ առաջ անցան նոր լօզուսներ, որով և հիմք դրուեց նոր Մալթուսականութեան (նէօմալթուզիանիզմ), Անգլիացի գիտնական Ջոն Ստիւարտ Միլն և ապա նամանականդ Ֆրէնսիս Պլէշը, որը և նոր Մալթուսականու-

թեան իսկական հիմնադիրն է ընդունւում, ուժգին կերպով զարկ տուին նոր վարդապետութեանը, առաջարկելով ամուսնանալ ժամանակին, բայց եթէ որևէ պատճառով ամուսնացողները չեն ցանկանում երեխաներ ունենալ կամ նրանցով ծանրաբեռնուել, այդ դէպքում գործադրուին զանազան հակաբեղմնաւորական կամ նախագրուչական միջոցներ,

Այսպիսով ուրեմն նոր վարդապետութիւնը մի կողմից չէր ստիպում հասունացած տղամարդուն ամուրի կեանք վարելու և իւր սեռական պահանջի դէմ կռիւ մղելու, իսկ միւս կողմից պակասում է պրօստիտուցիայի մի գլխաւոր նեցուկը, որով և անշուշտ պրօստիտուցիան կը թուլանար և հետեւապէս վեներական ախտերը չէին ընդունիլ այն լայն չափերը, ինչ որ կլինէր պրօստիտուցիայի ուժեղ տարածումը լինելու դէպքում:

Նոր վարդապետութիւնը շուտով մեծ ընդունելութիւն է գտնում Եւրոպայի բոլոր պետութիւնների մէջ. ոչ միայն բժիշկները, իրաւաբանները կամ էկոնօմիստները, այլ և բարոյախօսներն (մօրալիստները) ընդունում էին հակաբեղմնաւորական միջոցների գործադրութիւնը, որովհետեւ դրա մէջ նրանք չէին գտնում անբարոյական ոչինչ. եթէ եղաւ մէկը, որ պայքար մղեց Նոր-մալթուսականութեան դէմ գա Գերմանիայում սօց. ղեմօկրատները գլխաւոր Աւ. Բէբէլն էր, որը ժողովրդի աճման խիստ բազմացման մէջ, գտնում էր ապագայ յաղթութեան զրաւականը, տիրող ոչ գեմօկրատիկ կարգերի դէմ:

Բէքէլի այդ դատողութեան դէմ դուրս եկան ուրիշ գիտնականներ, որոնք պարզաբանելով, ստատիստիկայով ցոյց տուին, որ ամենախիստ սերունդ արտադրողը չքաւոր դասակարգը լինելով, ուրեմն և ամենից շատ պէտք է բազմանան ոչ թէ բանիմաց ու գիտակից աշխատաւորները կամ բանուորները, որին Բէքէլը փափագում էր, այլ խեղճ ու կրակ օրուայ ճաշին կարօտ աղքատները, որոնցից միմիայն ինչպէս վերն էլ յիշեցի, անծայր և աղքատութեան պատճառով ուրիշների հաշուով ապրող աւագակներ ու (պարագիտներ) գողեր պէտք է աւելացնենք, որոնք ոչ միայն կը նպաստեն բանուորական հարցին, այլ ընդհակառակը խոչնդոտ կը հանդիսանան բանիմաց պրօլետարիատի պահանջներին: Պրօֆ. Փօրէլը հերքելով Բէքէլի այդ վարդապետութիւնը, յիշեցնում է Չինաստանն իւր բուռն ազգաբնակչութեամբ, բայց ո՞ր է այդ բազմամարդ, կարիքների մէջ մինչև կոկորդ ընկղմուած երկրի ոյժը. ոչ պարոններ, մեզ հարկաւոր չեն այդպիսի առատ պտղաբերութիւն, որպիսին Չինաստանն ունի, յաղթութիւնը ոչ թէ զօրքի բազմութիւնիցն է կախուած, այլ նրա որակից, որին իրրև փաստ կարող են ծառայել վերջին պատմական եղելութիւնները:

Ուրեմն ամուսինների բարոյական պարտքը կայանում է ոչ թէ միայն առատ սերունդ առաջացնելու մէջ, այլ գիտակից և օգտակար քաղաքացիներ տալու և հետևապէս սեռական ախտը չպէտք է միայն բուժական բաւականութեան ակտ լինի, այլ պէտք է նախատեսնէ ապագան. երիտասարդ ամուսինները պէտք է մը-

տածեն, որ այդ ակտի հեռեանքը պէտք է լինի նոր էակ, նոր կեանք և ինչպէս դր. Բրէդիսն է նկատում, ծնողները պէտք է նախ քան երեխաներ աշխարհ բերելը, մտածեն՝ թէ արդեօք կարո՞ղ են այդ անմեղ աշխարհ բերած փոքրիկներին կերակրել, կրթել, դաստիարակել, թէ չէ: Կկուն ձու զնելով ուրիշ թուշունների բների մէջ, նա չէ մտածում այդ ձուերից դուրս գալիք ապագայ թուշիկների համար, բայց մենք մարդիքս կկուններ չենք...

19-դ. դարում նոր-Մալթուսականութեան յարեցին համարեայ բոլոր ժամանակի այդ հարցով հետաքրքրուողները. նրանք արդարացի կերպով գտնում էին, որ հակաբեղմնաւորական միջոցները համարեա միշտ անհրաժեշտ են իւրաքանչիւր ընտանիքում: Միւսխէնի յայտնի գիտնական Կրուբէրը պարզ կերպով ցոյց տուեց, որ համարեա բոլոր ընտանիքներում վրայ է հասնում մի ժամանակ, երբ անհրաժեշտ է հակաբեղմնաւորական միջոցների գործադրութիւնը, որովհետև այդ պահանջում են ոչ միայն անտեսական պայմանները, այլ և կնոջ ֆիզիքական կազմը՝ առողջութիւնը:

Շատ ընտանիքներում քանի որ երեխաների թիւը սահմանափակ է, նրանց ծնողները հեշտութեամբ են կերակրում, ուսում տալիս, բայց երբ այդ երեխաների թիւը անցնում է որոշ սահմանից, որը դժուար է որոշել, այն ժամանակ արդէն ընտանիքն իւր անդամներով դէպի կորուստն է դիմում, առաջ են գալիս վտիտ, թուլակազմ, հիւանդոտ երեխաներ, որոնց առողջութեան համար պահանջում է աւելի մեծ

խնամք, որպիսին ընտանիքի մայրը՝ ծանրաբեռնուած լինելով հոգսերով՝ չի կարողանում տանել, հետևապէս այստեղ արդէն անհնար է դառնում կարգապահութեան, մաքրութեան և կրթման վրայ հսկելն և ընտանիքի մէջ բուն են դնում մի կողմից զանազան հիւանդութիւններ, իսկ միւս կողմից անդաստիարակութիւնը՝ վատ հակումները կամ արատները:

Կան և ուրիշ շատ հիմունքներ, որոնք պահանջում են առանձին անհատներից ժամանանակաւորապէս կամ ընդմիջատ խոյս տալու որդեծնութիւնից:

Եւ իրօք, ով չէ ծանօթ այն բոլոր կորստաբեր հետեանքների հետ, որ առաջ են բերում գինեմոլութիւնը, սիֆիլիսն և թոքախտը՝ ժառանգականութեան օրէնքով:

Բաւական է մեզ եթէ յիշենք այն վնասները, որ հասցնում է մեզ ալկոհօլը. օգուտ կամ գինու առատ գործածութիւնն ոչ միայն իրեն գործածողին է վնասում ու քայքայում առողջութիւնը ֆիզիքապէս և մտաւորապէս, այլ և ժառանգականութեան շնորհիւ այդ քայքայումը՝ հիւանդագին դրութեան է հասցնում նրանց ապագայ սերնդին՝ որդիներին, թոռներին և այլն:

Ահա Լ. Մինօրի, յայտնի հակաալկոհօլական պրօպագանդիստի օրինակը, որտեղ պարզ կերպով երևում է այդ աղէտաբեր արատի կործանիչ լինելը:

Ադա Ուիկէ անուն յայտնի թափառական գինեմոլ և միաժամանակ աւագակ մի ամերիկացի, որ ծնուել էր 1740 թուին և ապրում էր մինչև 19-դ դարի սկզբները, առաջ է բերած

սերունդ 830 հոգուց, որոնցից 709 հոգու մասին ունինք հետեւեալ մանրակրկիտ տեղեկութիւնը: Նրանց մէջ եղել են.

106 ամուրիներ,

181 պրօստիտուտականեր,

142 մուրացիկներ,

64 անկեղանոցներում ապրողներ,

76 յանցագործներ, (զրանցից 7 մարդասպաններ են եղած):

Համարեայ բոլորն էլ քիչ ու շատ գինեմոլներ են եղած, եթէ հաշուենք այդ մեծ ընտանիքի անդամների բանտում անց կացրած ժամանակը, դուրս կգայ 116 տարի, իսկ հասարակական ծախքերով նրանք ապրել են 734 տարի 5-դ սերունդի համարեա բոլոր կանայք պրօստիտուտականեր են եղած, իսկ տղամարդիկ յանցագործներ:

Այդ ընտանիքը կառավարութեան 75 տարուայ ընթացքում, հաշուելով այն բոլոր ծախսերը, որ արուած են դրանց բանտերում պահելու համար, մուրացիկներին օգնելու և ընդհանրապէս նրանց տուած վնասները կառավարութեան, նստել է 5 միլլիօն մարկ:

Նոյն կորստաբեր հետեանքն ունեն սիֆիլիսը, թոքախտը և մի քանի այլ հիւանդութիւններ, որոնց պատճառով անհրաժեշտ է հակաբեղմնաւորական (նոյնպէս հակավարակիչ) միջոցների գործածութիւնը:

Որդեծնութեան չափաւորումն՝ սահմանափակումն ինչպէս վերն էլ յիշեցինք՝ պահանջում է և կնոջ առողջութիւնը:

Գիտական անվերջ փորձերն ու քննութիւն-

նը ցոյց են տալիս, որ խիստ փնասակար ազդեցութիւն է ածում յաճախակի որդեծնութիւնը կնոջ առողջութեան վրայ: Միջին և նամանաւանդ չունեոր դասակարգի կանայք, նիւթակահապէս անապահով վիճակի մէջ լինելով և ծանրաբեռնուելով բազմանդամ ընտանիքով, ենթարկւում են սովորաբար ջղային և հիստերիքական հիւանդութեան: Տարեց-տարի պարբերաբար ծնելով երեխաներ և տանելով միաժամանակ ընտանիքի հոգսի ծանրութիւնն իրենց վրայ, առանց դայեակների և աղախինների, նըրանք բոլորովին թուլանում են, ուժգին կերպով փաստելով ջղային հիւստեածքի ամբողջ կազմը, միաժամանակ և ծննդաբեր օրգանը՝ հնարաւորութիւն չունենալով հանգստանալու և նախնական նօրմալ դրութեան գալու, նոյնպէս հիւանդանում է և ստացւում են այնքան շատ տարածած զանազան կանացի հիւանդութիւնները:

Բացի վերոյիշեալ պատճառներից շատ յաճախ բժիշկը ստիպուած է լինում այս կամ այն կնոջը խորհուրդ տալ խոյս տալու յղիութիւնից: Այսպիսի դէպքերում յղիութիւնից խոյս տալու ամենալաւ միջոցն կլինէր ժուժկալութիւնը, բայց կեանքի մէջ եղած օրինակները դալիս են համոզելու բժշկին, որ նման խորհուրդը, ինչպէս ժուժկալութիւնը, բոլորովին աւելորդ է, քանի որ այդպիսի դէպքերում նրանք չեն կատարում բժշկի տուած խորհուրդն և վերջապէս կարիք էլ չկայ ժուժկալութիւն պահանջել այն երիտասարդ ամուսիններից, որոնք կարող են աւելի հեշտութեամբ գործադրել հակաբեղմնաւորական միջոցներ: Վերջապէս հակաբեղմնաւորական մի-

ջոցների կարիքը զգացւում է և մի շարք հիւանդութիւնների ժամանակ, որոնք ճիշտ է թոյլ չեն տալիս կնոջը յղիանայ ու երեխայ ծնել, բայց միաժամանակ այդ հիւանդութիւնները չեն խանգարում պսակուել և ապրել ինչպէս ամուսիններ. այդպիսի հիւանդութիւնների կարգին պէտք է վերադրել երիկամունքների խրօնիքական բորբոքումն, կոնքի անկանոնութիւնը, կանացի կրծքերի յետամնացութիւնը՝ (փոքր մընալը), խիստ առաջ գնացող պակասարիւնութիւնը, վեներական հիւանդութիւններ, արգանդի զանազան հիւանդութիւններ և այլն. իսկ զինեմօլները, թոքախտաւորներն և սիֆիլիտիկները, որ անպայման պէտք է գործադրեն հակաբեղմնաւորական միջոցներ, կամ պէտք է խոյս տան սեռական յարաբերութիւնից, այդ պահանջը միանգամայն իրաւացի է, որովհետեւ ոչ մէկը մեզնից չունի ոչ իրաւական և ոչ բարոյական իրաւունք, ծնել՝ աշխարհ բերել թոյլ, հիւանդութեան մէջ տառապող մի խեղճ հիւանդոտ էակ:

Ըստ պրօֆ. Ֆօրէլի, բժիշկը նոյնիսկ խոչընդոտ պէտք է հանդիսանայ, թոքախտաւորներին, թերակատար բժշկուած սիֆիլիտոսներին կամ սուսանակով հիւանդներին և կամ հոգեկան հիւանդներին ամուսնանալու:

Հակաբեղմնաւորական միջոցների գործադրութեամբ—ինչպէս տեսնում ենք հնարաւորութիւն է տրւում հիւանդոտներին վարել սեռական կեանք առանց ռիսկի, աշխարհը լցնելու անդամալոյծներով և ապուշներով:

Միւս կողմից էլ երիտասարդները հնարաւորութիւն կունենան ժամանակին ամուսնանա-

լու, առանց վախենալու բազմաթիւ սերնդի կե-
րակրելու, խնամելու հոգսից և այսպիսով գոնէ
որոշ չափով կը պակասեն այն բազմաթիւ գէշա-
քերը, երբ ջանէլ աղջիկները ստիպուած չեն լի-
նիլ ամուսնանալու ծերութեան դուռը հասած
տղամարդկանց հետ, որոնք ճիշտ է, այդ ժա-
մանակ ապահովուած են լինում նիւթակահապէս,
բայց դրա հետ միասին կորցրած են լինում և
իրենց թարմութիւնը ամուրիութեան ժամա-
նակ:

Այսպիսով ուրեմն այժմ պարզ է հակա-
բեղմնաւորական միջոցների անհրաժեշտութիւնը
որոշ դէպքերում, որը թոյլատրւում է և օրէն-
քով հակառակ անթոյլատրելի վիժմանը:

Գերմանիայում օրէնքով պատժւում են նոյն
իսկ նրանք, որոնք փորձում են վիժում առաջ
բերելու: Գերմանական օրէնագրութիւնը, նոյն-
պէս շատ ուրիշ պետութիւններ ամեն միջոցներ
ձեռք են առնում պատժելու վիժում առաջաց-
նողին. այս բանը շատ պարզ է և իրաւացի, քա-
նի որ ինչպէս գիտենք, վիժումն շատ յաճախ
վտանգի է ենթարկում մօր կեանքը. բայց սբա
հետ միասին չպէտք է մոռանալ, որ եթէ օրէն-
քը յանուն մօր անձի առողջութեան, պաշտպա-
նում է արգանդում եղած երեխայի կեանքը,
այդ դէպքում յանուն այդ նոյն օրէնքի՝ կառա-
վարութիւնները պէտք է աշխատեն ոչնչացնելու
վիժում առաջացնելու գլխաւոր սօցիալական
պատճառներն ևս, պէտք է վերջ տան հէնց ի-
րենց պարսաւանքին՝ անպսակ մայրերի և ընդ-
հանրապէս պէտք է բարւոքել մայրերի սօ-
ցիալական պայմանները (ապաստանարան մայ-

րերի և յղիների, ապահովագրութիւն մայրերի
և այլն):

Զարմանալի կերպով օրէնքը ինքն իրեն հա-
կասում է, ինչպէս այդ դիտում է Շտրայաբէր-
գը ըստ գերմանական օրինաց (§ 218 Die
Reichs-straf-gesetzgebung u. neue Beleuch-
tung, Oranienburg 1914). ապօրինի յղիութիւ-
նը նկատուած է ինչպէս մեղք և անարգանք,
բայց միևնոյն ժամանակ այդ նոյն սաղմի կեան-
քըն ապօրինի մօր արգանդում ընդունւում է
սրբազան. իսկ այդ նոյն ծնունդ երեխայի կեան-
քը դարձեալ ենթարկւում է ծաղր ու ծանակի
ինչպէս ապօրինի դաւակ: Սա արդէն հակասու-
թիւն է, եթէ մենք գիտենք մօր արգանդում
ապօրինի յղիացած երեխային պաշտպանել, ա-
սել է ծնուելուց յետոյ ևս առաւել պէտք է շա-
րունակենք պաշտպանել և ոչ թէ ծաղր ու ծա-
նակի ենթարկել:

Մենք խորապէս համոզուած ենք, որ պատ-
ժի պէտք է ենթարկուեն այն բոլոր անձնաւո-
րութիւնները, որ բժշկութիւնը դարձրել են մի
տեսակ «փեշակ» միայն հարստանալու համար,
նամանաւանդ երբ զանազան տիպիկ յայտարա-
րութիւններով այդ «փեշակաւորները» յայտնում
են իրենց պատրաստակամութիւնն օգնելու կամ
աւելի պարզ՝ ընդհատելու բեղմնաւորուած սաղ-
մի զարգացումն: Պետութիւնների օրինաց գըր-
քերը գալիս են պաշտպանելու մօր արգանդում
գտնուող սաղմի կեանքը, հակառակ դիպուածում
սաղմին փնաս հասցնողները պատժւում են վե-
րոյիշեալ օրէնքներով, իրաւագուրի լինելով և
այլն. խիստ պատժի է ենթարկւում նոյնպէս

յղի կինը, երբ նա վիժում է առաջացնում, յղիութիւնից ազատուելու համար. որ «փեշա-կաւոր» վիժում անողներին դատելը արդարացի է, դրան բացասել անկարելի է, բայց որ մօր վերաբերմամբ օրէնքները այդքան խիստ են, դա դեռ կասկածելի է: Ինչպէս գիտենք իրա-ւաբանօրէն մարդկային իրաւունքներն սկսում են ծնուելուց անմիջապէս, իսկ թէ արգանդում գտնուող սաղմը պէտք է օգտուի որոշ իրաւունք-ներէից, դա բաւական բարդ խնդիր է, իսկ մօր վե-րաբերմամբ պէտք է ասել, որ պետութիւնների օ-րէնքներն աւելի քան խիստ են: Եւ իրօք միթէ բիշ են այն դէպքերը, երբ նահապետական, մաքուր ընտանիքի պարկեշտ աղջիկը հակառակ իւր ցան-կութեան ենթարկուել է առեւանդման և բռնա-բարձման, որին հետեւել է յղիացումն և կամ այդ նոյն պարկեշտ աղջիկը հակառակ իւր խոր հա-մոզմունքներին, ըոպէի ազդեցութեան տակ խաբուել է սիրած երիտասարդից, անձնատուր լինելով նրան, բայց որը յանկարծ խաբող է հանդիսացել և իւր ըոպէական կրքերին բաւա-կանութիւն տալուց յետոյ թողել, հեռացել է անդառնալի կերպով, իսկ խեղճ աղջկին՝ ար-ցունքն աչերին, սիրտը կծկուած՝ թողել, է հա-սարակութեան անողոք կարծիքին, խօսակցու-թեան նիւթ, ծաղր ու ծանակի առարկայ. մի-թէ այսպիսի դէպքում այդքան խիստ դատա-պարտման պէտք է ենթարկուի խեղճ կինը և միթէ չպէտք է նա ազատուի, հակառակ իւր ցանկութեան իրեն կապած էակից. նոյնը կա-րող է լինել և բժիշկների հետ, և շատ անգամ ագնիւ բժիշկը մնում է երկու սրբի մէջ տեղը՝

մի կողմից ընտանիքի, երբեմն պարկեշտ կոչուած, բայց հակառակ իւր ցանկութեան յղիացած աղ-ջիկն իւր աղաչանքով ու աղի արցունքներով խնդրում է նրան օգնել, ազատել ծաղրի առար-կայ, նշաւակ լինելուց, իսկ միւս կողմից օրէնքն է խօսում իւր հուժկու յօգուածներով:

Ահա այստեղ խնդիրը բարդ է, մեր խղճի առաջն է դրուած կշիռը, որի մի կողմը կախ-ուած է օրինաց հրամայողական գիրքը, իսկ միւս կողմը խաբուած աղջկայ աղի արցունքը: Եւ մարդ ակամայ անցնում է յիշողութիւնների անհուն տարածութիւնը, առաջ են գալիս մար-դասպաններ, կողոսպտիչներ, ամեն կարգի ոճ-րագործներ, որոնք պէտք է դատապարտուէին ու ենթարկուէին աքսորման, իրաւունքների զրկման, բայց երբեմն բոլորովին արդարացի կերպով, ազատ են ճանաչուած նոյն օրինագր-քի, նոյն դատաւորների միջոցով: Մեր յիշողու-թեան մէջ պատկերանում է մայրաքաղաքի խո-շոր բարերարի, երիտասարդ զիակը, արիւնա-թաթախ ընկած մի բարձրագոյն կրթութիւն ստացած բժշկի գնդակից, այն էլ առանց հիմ-նական լուրջ պատճառների, գուցէ միայն սի-րային հողի վրայ, ըոպէական ազդեցութեան տակ, տաք գլխի թելադրութեամբ. մի կեանք, որ դեռ պէտք է ապրէր և օգտաւէտ լինէր ոչ միայն իրեն և իւր մտերիւններին, այլ և մի ամ-բողջ հասարակութեան, մի ամբողջ պետութեան, բայց այժմ անշնչացած ընկած է, իսկ սպանողը արդար է կացուցուած. բայց արդեօք աբսուրդ չէ՞ տեսնել այդ նոյն բժշկին դատապարտուած

աքսորման, իրաւունքներից զրկուած, արհեստական վիժում անելուն համար...

Ինչպէս տեսնում ենք, խնդիրը բարդւում է և մենք, դուրս չգալու համար մեր ծրագրից, թողնենք նման գէպքերն և անցնենք մեր նիւթին:

Խօսելով հակաբեղմնաւորական միջոցների մասին, պէտք է յիշենք, որ այդ միջոցները բացի նրանից, որ արգելք են հանգիստանում բեղմնաւորման, նրանք մեծ դեր են խաղում և ինչպէս հակավարակիչ միջոցներ վեներական ախտերից. ում չեն յայտնի վեներական ախտերի պատճառած ահագին վնասներն և ում չէ յայտնի, որ տղամարդիկ աւելի շատ են հիւանդանում քան կանայք, շնորհիւ իրենց սանձարձակ սեռական ձգտումներին, որոնց գոհացում տալու համար դիմելով շրջիկ աղջիկների, որոնք կարելի է ասել, համարեա բոլորը, առանց բացառութեան, հիւանդ լինելով վեներական ախտերով ներկայանում են ինչպէս վարակման աղբիւր: Այստեղից է ահա սկսւում ընտանիքի գոբախտութիւնը, այստեղ է կնոջ ու երեխաների հիւանդութեան իսկական բոյնը. վարակուած տղամարդը վեներական ախտերի թոյնը բերելով իւր օձախը, վարակում է իւր կնոջն և ապա երեխաներին:

Հակաբեղմնաւորական կամ ներկայ դիպուածում հակավարակիչ միջոցների գործածութիւնն այսպիսի գէպքերում ևս անհրաժեշտ է, որպէսզի հիւանդ տղամարդը չկարողանայ վարակել իւր կնոջը:

Միաժամանակ, նոյն հակավարակիչ միջոց-

ները պէտք է գործադրուին կասկածելի կանանց հետ սեռական յարաբերութեան ժամանակ. եթէ երիտասարդի կամ պատանու սեռական ձգտումները չեն հնազադւում ժուժկալութեան, այդ դէպքում նրանք պէտք է լինեն չափազանց զգոյշ իրենց սկզբնական անփորձ քայլերին, նրանք բազմակողմանի կերպով պէտք է ծանօթանան վեներական ախտերի քայքայիչ հետեանքների հետ, նրանք պէտք է իմանան այն բոլոր հակավարակիչ միջոցները, որոնց գործադրութեամբ գոնէ որոշ չափով կարելի է ապահովել առողջութիւնն և վերջապէս այդ երիտասարդները նախ պէտք է իմանան, որ չկայ և ոչ մի շրջիկ կին՝ պրօստիտուտիկայ, որ վարակուած չլինի վեներական ախտով և երկրորդ, նրանք պէտք է մտածեն, որ ոչ միայն պրօստիտուտիկան այլ և մնացած կանայք, որոնք գալիս ու ենթարկւում են նրա սեռական պահանջներին բաւականութիւն տալուն, կարող են նոյնպէս հիւանդ լինել: Մենք կրկնում ենք, որ վերջին գէպքերում, առանձնապէս ի նկատի առնելով սուսանակի (трипперъ) շատ տարածւած լինելը, կարելի է վարակուել և ամենամաքուր ճանաչուած կնոջից:

Այս հակավարակիչ միջոցների մասին մենք կըդառնանք հակաբեղմնաւորական միջոցների թւում. որպէսզի մեզ համար պարզ լինի հակաբեղմնաւորական միջոցների նպատակայարմար գործադրութիւնն և նշանակութիւնը, մի քանի խօսքով նկարակագրենք բեղմնաւորութեան ընթացքը: Բեղմնաւորումն կատարւում է հետեւեալ կերպով՝ սեռական յարաբերութեան ժամանակ

արական միլիօնաւոր սերմնորդները (сперматозоиды) սերմնահեղուկի հետ միասին ընկնելով հեշտոցի մէջ և ապա այդտեղից արգանդի բերանի միջոցով ծծուելով արգանդի մէջ, այդ միկրոսկոպային փոքրիկ մարմիններն իրենց սեփական շարժումներով անցնում են դէպի ձուանցքը, որտեղ և սովորաբար բեղմնաւորում են հանդիպելով կանացի ձուին, որը ձուարանից իջնում է դէպի արգանդը: Բեղմնաւորուած ձուն հասնելով արգանդին, կաշում է նրա մաղասամաշկին և ապա շրջապատուելով այդ մաղասամաշկի ծալուածքներով սկսում է զարգանալ:

Այս կարգ նկարագրութիւնից մենք տեսնում ենք, որ բեղմնաւորման խոչնդոտ կարելի է հանդիսանալ այն ժամանակ, երբ մենք որևէ միջոցով թոյլ չտանք առնական սերմին՝ սերմնահեղուկին մուտք գործելու արգանդի մէջ:

ՀԱԿԱՅԵՂՄԵԱԻՈՐԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Բոլոր եղած հակաբեղմնաւորական միջոցները բաժանւում են երկուսի՝ ընական և արուստական: Արուստական միջոցներն էլ իրենց կողմից դարձեալ բաժանւում են երկուսի՝ մեխանիքական և քիմիական: Մեխանիքական միջոցները նրանք են, որոնց գործադրութեամբ այս կամ այն եղանակով խանգարում ենք սերմնահեղուկի մուտքը դէպի արգանդը՝ իսկ քիմիական են կոչւում այն բոլոր միջոցները որոնց գործածութեամբ ոչնչացնում ենք սերմնահեղուկի մէջ գտնուող միլիօնաւոր սերմնորդների կենսունակութիւնը:

ԲՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Դժուար բըէդիս, շատ արդարացի կերպով նկատում է, որ ամեն անգամ երբ խօսք է լինում հակաբեղմնաւորական միջոցների մասին, միշտ առաջին տեղն են տալիս ժուժկալութեանը, ինչպէս բնական միջոցի. սակայն այս խորհուրդը պէտք է համարել չափազանց նախ, պարզամիտ. քանի որ ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ ժուժկալութեան ժամանակ՝ այն դէպքում, երբ տեղի չի ունենում սեռական յարաբերութիւն չի կարող բեղմնաւորումն կատարուել. հէնց հարցն էլ նրանումն է կայանում, որ ցոյց տրուին այնպիսի միջոցներ, որոնց գործադրութեամբ կարելի լինի սեռական յարաբերութիւն ունենալով հանդերձ բեղմնաւորումն չլինի: Բոլորովին ուրիշ հարց է, եթէ մենք խօսենք սեռական յարաբերութեան ժամանակի վերաբերմամբ. այստեղ խնդիրն ստանում է այլ կերպարանք՝ գիտնականապէս հաստատուած է, որ ամսականից (դաշտան — менструация) անմիջապէս յետոյ կատարուող սեռական յարաբերութիւնն ամենամեծ խոստումն է տալիս բեղմնաւորման և ընդհակառակը բեղմնաւորման դէպքերի թիւը պակասում է, որքան հեռանում ենք ամսականի ժամանակից: Այս հարցը մանրակրկիտ կերպով հետազօտելով պրօֆ. Գէնզէն, եկել է հետեւեալ եզրակացութեան.

1) Բեղմնաւորումն մեծ մասամբ առաջ է գալիս իբրև հետեւանք այն սեռական յարաբերութիւնների, որ տեղի են ունենում առաջի 8 օրուայ ընթացքում, ամսականը վերջանալուց յետոյ:

2) Աւելի քիչ բեղմնաւորումն է լինում մինչև

ամսականի սկսուելը կատարած յարաբերութիւնից:

3) Բեղմնաւորման ամենաքիչ տոկոսը ընկնում է այն յարաբերութիւններին, որ կատարւում են ամսականի առաջին օրերին. որքան աւելի մօտենում ենք դաշտանի վերջանալուն, այնքան էլ մեծանում է բեղմնաւորման շանոն:

Վերջապէս չկայ մի օր, որը հաստատապէս ապահովէր բեղմնաւորութիւնից, լինի այդ միջին և ամսականը, ամսականի ժամանակ, կամ թէ յետոյ միեւնոյն է:

Գէնդէնի դիտողութիւններն արդարացնում են նոյնպէս Ֆէօկտիստովի ստատիստիկան, որից երևում է, 85 բեղմնաւորութիւնից 62-ը հետեւանք են դաշտանի վերջանալուց անմիջապէս յետոյ տեղի ունեցած սեռական յարաբերութեան, 13-ը դաշտանի վերջանալուց 9 օր յետոյ կատարուած յարաբերութեան, 9-ը դաշտանից 11 օր անցնելուց յետոյ և վերջապէս մի դէպք դաշտանից 23 օր յետոյ կատարուած յարաբերութիւնից: Այստեղից երևում է, որ որքան շատ աւելի ժամանակ է անցնում դաշտանից, նոյնքան էլ բեղմնաւորման շանսը փոքրանում է, բայց ի հարկէ դրա հետ միասին չպէտք է մոռանալ, ինչպէս վերն էլ յիշեցինք, որ չկայ անց 1 օր, որ միանգամայն կնոջն ապահովէր բեղմնաւորութիւնից:

Բացի Գէնդէնից և Ֆէօկտիստովից, այս հարցով զբաղուել են նոյնպէս և ուրիշները, որոնք նոյնպէս առաջարկում են խոյս տալ յարաբերութիւնից դաշտանը սկսուելուց յետոյ հաշուած մօտ երկու շաբաթ, ինչպէս և դաշտանից 3—4 օր առաջ:

Սակայն այս բոլորն ընդունելի են թէօրիապէս, իսկ գործնական տեսակէտից չսնեն ոչ մի նշանակութիւն, որովհետեւ, ինչպէս այդ հաստատում է և դր. Բրէդհիսը, եթէ մի դաշտանից մինչև հետևող դաշտանի 4 շաբաթ ժամանակամիջոցից դուրս գանք երկու շաբաթ և 3—4 օր կըմնայ $1\frac{1}{2}$ շաբաթ և եթէ ի նկատի առնենք, որ շատ կանանց դաշտանը տևում է շատ աւելի երկար քան սովորական ընդունուած 3—5 օրը, այն ժամանակ դուրս է գալիս, որ այդ թոյլատրուած 1 և կէս շաբաթը պէտք է էլ աւելի պակասի և բացի դրանից եթէ ի նկատի առնենք, որ այդ ժամանակամիջոցում կատարուած յարաբերութիւնն էլ կարող է բեղմնաւորումն առաջ բերել, այն ժամանակ մեզ համար պարզ կլինի, թէ որքան խախտւում են այդպիսի մի հաւանականութեան միջոցի հիմունքները:

Պէտք է յիշեմք, որ շատերը խորհուրդ են տալիս երեխայի ծծով կերակրելու ժամանակամիջոցը արհեստականօրէն երկարացնելը, որը նոյնպէս խոչնդոտ է հանդիսանում բեղմնաւորման: Այս կարծիքը յայտնողներն իրենց ասածը հաստատում են այն հիման վրայ, որ կանայք կրծքով կերակրելու ժամանակամիջոցում շատ հազուադէպ դէպքերում են միայն յղիանում. սակայն այս ենթադրութիւնը գործնական տեսակէտից չի համապատասխանում իրողութեան, որովհետեւ շատ յաճախ ծծով կերակրող մայրերը, երբ նրանք բոլորովին առողջ են, յղիանում են:

Այնուհետեւ կան մի շարք ուրիշ բնական միջոցներ էլ, որոնք դարձեալ գործադրւում են

ինչպէս հակաբեղմնաւորական միջոցներ, բայց դրանք բոլորն էլ կամ չեն արդարացնում իրենց վրայ դրած պարտականութիւնը, կամ վնասակար լինելով շատ վատ են ազդում առողջութեան վրայ:

Այս վերջին տեսակին է պատկանում «Փրանսիական» կոչուած յարաբերութիւնը, այսինքն՝ երբ սերմնահոսութեան ժամանակ զոյգը յարաբերութիւնն ընդհատում է, թոյլ չտալով սերմի մուտքն արգանդի մէջ:

Մենք չենք յիշիլ միւս այս կամ այն ազգին յատուկ բնական միջոցները, որովհետեւ ինչպէս վերն էլ ասացինք դրանք բոլորն էլ հակաառողջ են, ուստի և կանցնենք արուեստական միջոցներին:

ԱՐՈՒՆՍՏԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Սօսելով արուեստական միջոցների վերաբերեալ մենք առաջին տեղը պէտք է տանք կոնդոմներին, որոնք պատրաստուում են կամ բէտինից (գուտապերչ, կաուչուկ) և կամ ոչխարի կոյր աղիքից:

Սա ամենահին միջոցն է, որ մինչև այժմ էլ մնացած է՝ իբրև ամենաապահովը՝ եղածներից:

Դեռ ևս 16-դ դարում իտալացի բժիշկ Ֆալլօպեան խորհուրդ էր տալիս գործադրել կոնդոմն իբրև լաւ պահպանողական միջոց վեներական ախտերից և միաժամանակ իբրև հակաբեղմնաւորական միջոց. հետևապէս սխալ է այն ենթադրութիւնը, որ իբր կոնդոմ բառը ծագել է անգլիացի բժիշկ Կոնտոնի (D-r Conton) անու-

նից, որը աւելի ուշ ժամանակներում էր ապրում. աւելի հեշտութեամբ պէտք է ենթադրել թէ կոնդոմ բառը ծագած լինի ֆրանսիական կոնդոմա քաղաքից, ուր մի ժամանակ պատրաստելիս են եղել մեծ քանակութեամբ կոնդոմներ: Կայ և մի ուրիշ ենթադրութիւն կոնդոմ անուան համար՝ կարծում են, որ սա առաջացել է condus բառից, որ կընշանակէ պահպանող (предохранитель):

Ինչպէս վերն էլ յիշեցինք, ներկայումս գործադրւում են երկու զխաւոր տեսակի կոնդոմներ այն է աղիքային և բէտնային:

Առաջին տեսակը, որ ոխալմամբ անուանում են նոյնպէս ձկան փամփուշտի կոնդոմ, պատրաստւում է ոչխարի կամ այծի կոյր աղիքից և ոչ թէ ձկան փամփուշտից, ինչպէս այդ սխալմամբ անունն է ցոյց տալիս: Սա պատրաստուում է հետեւեալ կերպով՝ ոչխարի կամ այծի (երբեմն եզան և հորթի) կոյր աղիքի ճարպային և մսային մասերը բութ դանակով հեռացնելով և միմիայն միջի բարակ միաւորեցուցիչ թաղանթը թողնելով դնում են 20% պօտաշի լուծուածքի մէջ, ուր մնում է 12 օր. պօտաշի լուծուածքը ամեն օր փոխում են, այնուհետեւ աղիքը դնում են ծծմբի մէջ, որտեղ աղիքը կորցնում է իւր գոյնն և ենթարկւում է ախտահանութեան: Ապա նորից դանակով մաքրում են զանազան աւելորդ մնացած թելերից և ապա փչելով ուռցնում են ու այնպէս չորացնում, որից յետոյ կըրկին անգամ դնում են պօտաշի հեղուկի մէջ և թողնում 18 օր, դարձեալ ամեն օր փոփոխելով հեղուկը: Այնուհետեւ կոնդոմը արդէն պատրաստ

է, կարելի է կրկին փչել, չորացնել և տալ որոշ ձև: Կօնդօմները պատրաստելուց յետոյ, նրանց դասաւորում են, և այն կօնդօմները, որոնք պատրաստուելուց չեն վնասուում, այսինքն ճեղքուածքներ չեն ստանում և նուրբ՝ բարակ են լինում, ընդունում են իբրեւ ամենալաւերը և գնահատուում են բաւականին թանգ. երբեմն էլ ճեղքուածք ստացած կօնդօմները կարկատում են կըպցնելով սոսնձով նոր փոքրիկ լաթեր. սակայն այդ լաթերը շատ հեշտութեամբ կարելի է նկատել եթէ մենք բռնենք կօնդօմը լոյսի դիմաց և կամ եթէ լոյսի դիմաց թեք պահենք, այն ծամանակ սոսինձը փայլում է և լաթը նկատելի է լինում: Պէտք է զգոյշ լինել լաթերի նկատմամբ, որովհետեւ ճարպիկ մասնագէտները, լաթերը ծածկելու համար, կօնդօմները շրջում են մէջի երեսին և այդպիսով գնողի աչքից հեռացնում լաթն և սոսնձի փայլը: Լաթաւոր կօնդօմները բանի պէտք չեն, որովհետեւ կպցրած կտորները թրջուելով՝ պղկուում են ու հետեապէս կորցնում են իրենց հակաբեղմնաւորական կամ հակավարակիչ նշանակութիւնը:

Աղիքներից պատրաստուած կօնդօմները ըստ որակի բաժանուում են 3—4 սերիայի.

Առաջին տեսակը ամինից նուրբն է, որի հաստութիւնը հասնում է	0,008, 0,01 mm.
Երկրորդ տեսակինը՝	0,012—0,015 »
Երրորդ տեսակինը՝	0,017—0,023 »
Չորրորդ տեսակինը՝	0,025—0,03 »

Մնացած տեսակի կօնդօմները, որ պատրաստուում են ոչ ոչխարի աղիքներից աւելի հաստ են լինում:

Կօնդօմների լաւ յատկութիւնը կարելի իմանալ նոյնպէս և գոյնից ու քաշից. նրանք այնքան լաւ են, որքան թեթեւ են ու փափուկ. և որքան աւելի սպլտակ են նոյնքան էլ թալմ կարելի է հաշուել. ընդհակառակը, եթէ կօնդօմի վրայ կան դեղին բծեր, դա նշան է, որ նա երկար ժամանակ ընկած է մնացել և որ արդէն ճարպային մասերը նեխուել և փշացրել են նրա դիմացկանութիւնը:

Լաւ կօնդօմները թափանցիկ—սպլտակ գոյն ունին և կարելի է երկար ժամանակ միևնոյն կօնդօմը գործածել եթէ համապատասխան խնամք տարուի:

Գործածուած աղիքային կօնդօմներից կըրկին օգտուելու համար, պէտք է նրան յարաբերութիւնից յետոյ դնել ջրի մէջ, ապա մաքուր լուանալ, չորացնել, մաքուր սրբելով երկու երեսն էլ, փչելով ուռցնել, կապել և թողնել այդ դրութեամբ չորանալու: Երբ որ բաւականին չորանում է պէտք է փչած օդը դուրս հանել, բերանի կողմը շտկել կապուածքի ծալքերից և քսել ճարպ. այդպիսով կօնդօմը պատրաստուում է նորից գործածութեան համար:

Պրօֆ. Ֆօրէլ առաջարկում է կօնդօմը պատրաստել տնային կերպով: Նա խորհուրդ է տալիս գնել մօսվաճառից հորթի թարմ կոյր աղիքը, մաքրել նրան թէ ճարպային և թէ այլ մասերից և թողնել միայն միջի բարակ թաղանթը, ապա դնել սուլէմայի լուծուածքի (1 : 1000) մէջ, մի օր այդտեղ թողնելուց յետոյ հանել և չորացնել, որից յետոյ կարելի է գործածել իբրեւ խանութից գնած: Այդպիսի կօնդօմները սո-

վորաբար գործածելուց յետոյ պէտք է լուսնալ և պահել գլիցերինի մէջ:

Աղիքային կօնոմները գործածելուց առաջ պէտք է փափկացնել գոլ ջրի մէջ և հեռացնել բերանին փաթաթած թելը:

Րէտինի կօնոմները վերջին ժամանակներս սարսափելի կերպով տարածւած են. սրանք պատարաստում են ամենաբարակ ռէտինից: Կալ ռէտինի կօնոմները տարբերում են նրանով, որ շատ բարակ են լինում, 0,1 մինչև 0,3 m-met. և պատրաստում են այսպէս անուանուած թաւշեայ ռէտինից:

Որոշելու համար թէ ռէտինի կօնոմը, պէտք է նրան հազցնել երկու մատերին և ապա մատերն իրարից հեռացնելով՝ (բաց անելով) ռէտինը լայնացնել, եթէ լայնացնելուց կօնոմը չի պատռում, այն ժամանակ կարելի է համոզուել, որ գործածելուց էլ չի պատռուի:

Վերջին տարիներում շուկայ են հանուած և ուրիշ շատ տեսակի կօնոմներ էլ, ինչպէս «семе́йные», «Anticoncepta», «Seminal-Interceptor» և այլն, դրանցից ուշադրութեան արժանի են միայն առաջինները՝ «семе́йные» կոչւածները, որոնք իբրև հակաբեղմնաւորական միջոց թէև ընդունելի են, բայց այդ տեսակի կօնոմները չեն ապահովում վարակումից, նամանաւանդ սիֆիլիսից:

Պէտք է ասել, որ վերջերս կօնոմներին ընկլամային բնոյթ է տրուած և շատ անգամ ամենահասարակ աղիքի կօնոմների ճարպիկ արտահանողները ծախում են թանգ գնով, իբրև ամենալաւերը:

Անգլիայում այդ արհեստով պարապողները չեն ինայում և ոչ մի միջոց իրենց ապրանքը գովելու և աչքի զարնելու համար. այսպէս օրինակ ծախում են կօնոմներ բարձր դիրք ունեցող անձնաւորութիւնների պատկերներով, ինչպէս օրինակ՝ մի ժամանակ Գլադստօնի և ուրիշների:

Կօնոմները շուտ չփշանալու համար պէտք է պահել չոր և սառն տեղ և ոչ թէ գրասենյակում, որ սովորաբար ընդունուած է, որտեղ նրանք տաքանալով շուտ շատ փշանում են:

Կօնոմների նշանակութիւնը շատ մեծ է վերական ակտերից չվարակուելու տեսակէտից. բոլոր յայտնի վերերեւոյթները հաստատում են կօնոմի այդ մեծ նշանակութիւնը, եթէ նրանք լաւ նիւթից են պատրաստուած և զգուշ թեամբ են գործադրում:

Ինչ վերաբերում է կօնոմների արժեքին, ինչպէս հակաբեղմնաւորական միջոց, այդ էլ հաստատում է բոլորից, եթէ դարձեալ կօնոմը բաւականին դիմացկուն է և չէ պատռում յարաբերութեան ժամանակ. իսկ ինչ վերաբերում է կօնոմների գործածութեանը առողջապահական տեսակէտից, այստեղ ահա գիտնականների կարծիքը փոխում է: Այն հարցը թէ ի՞նչ ազդեցութիւն է թողնում կօնոմը սեռական գործողութեան վերաբերմամբ և թէ արդեօք օրգանիզմի վրայ փաստաբեր ազդեցութիւն չունի՞ առաւել ևս երբ երկար ժամանակ է գործադրում: Խօսք չկայ, որ կօնոմի գործածութիւնը որոշ չափով փոխում է սեռական ակտի զգայնութիւնը. նամանաւանդ տղամարդու վերաբերմամբ, բայց այդ զգայնութեան տարբերումն կարելի է հասցնել

ամենաչնչին չափերի եթէ գործադրուին ամենանուրբ կօնդօմները: Պէտք է պնդել, որ շղային և թոյլ անհատների վերաբերմամբ եթէ նրանք շարունակ գործ են ածում, կարող է վատ ազդել: Այսպէս թէ այնպէս պէտք է աւելացնենք, որ մինչև այժմ եղած միջոցներից ամենանպատակաշարմարը կարելի է ընդունել կօնդօմը, երբ որևէ պատճառով անհրաժեշտօրէն պահանջուած է կնոջից խոյս տալ յղիութիւնից. օրինակի համար՝ երբ կինը հիւանդոտ է, կամ երբ կոնքը չափազանց նեղ է, վերջապէս թոքախտի, սիֆիլիսի ժամանակ:

Այսքանով բաւականանք տղամարդու համար գործածուող կօնդօմներով և անցնենք մի քանի խօսքով կանացի կօնդօմներին կամ ինչպէս ասուած են փակուող պէսսարներին (pessarium oc-caluseum):

Դժուոր Մէնսինգը գործածութեան մէջ է մտցրել մի տեսակի կիսապնդած կաուչուկի թաղանթներ, շրջապատուած բերանի մօտ նուրբ օղակով. այս կիսապնդերը մտցնում են հեշտոցի մէջ և օղակի մասով շրջապատելով արգանդը, ծածկում են արգանդի բերանը, որով և խօչնդոտ են հանդիսանում սերմի մուտքը գէպի ներս. յարաբերութիւնից յետոյ սովորաբար մի առժամանակ թողնում են կինսագնդերը այդ դրութեան մէջ, որի ժամանակամիջոցում սերմնորդները կորցնում են իրենց բեղմնաւորող ոյժը, ուրիշները յարաբերութիւնից յետոյ սրսկում են (спринцовать) ջրով կամ աւելի լաւ՝ ախտահանող լուծուածքով և այն ժամանակ արդէն կարելի է հանել պէսսարը:

Ժամանակի ընթացքում Մէնսինգի պէսսարն ենթարկւում է զանազան փոփոխութիւնների թէ Մէնսինգի կողմից և թէ ուրիշների, ինչպէս դոք. Էրլէտի, Վիլհէլմի և այլն... յամենայն դէպս դրանք բոլորն էլ ունին իրենց որոշ պակասութիւնները:

ԽՅՈՒՈՂ ՊԵՍՍԱՐՆԵՐ

(Սպունգներ, տամպօններ և այլն)

Բացի յիշեալ հակաբեղմնաւորական միջոցներից, գործածութեան մէջ են նոյնպէս զանազան սպունգներ և տամպօններ, որոնք պատրաստուած են ծովային սպունգից, բնական մետաքսից, սպունգային բէտինից, բամբակից, մարլից և այլն: Սրանց նպատակը հետեւեալն է՝ ունենալով խցանի ձև դրւում են արգանդի բերանին, որով և խանգարում են սերմնորդների մուտքը գէպի արգանդի ներսը: Պէտք է նկատել, որ այդ խցաններով օգտուողները, յարաբերութիւնից յետոյ պէտք է ջրային ուրևէ լուծուածքով ողողեն հեշտոցը, որպէսզի մաքրեն սերմնորդներից, այլապէս չի կարելի յուսալ, որ խցանը հանելուց յետոյ դարձեալ սերմնորդները ներս չեն գնալ և չեն բեղմնաւորուիլ:

Չնայած որ վերջերս չափազանց շատ նորանոր ձևերի խցաններ են շուկայ հանուած, բայց պէտք է ասենք, որ դրանք բոլորն էլ աննպատակաշարմար են և եթէ շինուած են լինում զանազան մետաղներից, ինչպէս շատ յաճախ շինւում են արծաթից, դրանք նոյնիսկ վնասակար են.

Մենք չենք երկարացնի մեր խօսքը մնացած այն բոլոր միջոցների վերաբերմամբ, որոնք առաջարկում են ամեն օր զանազան առհաստե-
րից և ֆիրմաներից, այլ կանցնենք քիմիական միջոցներին, որոնց նպատակն է ոչնչացնել սերմնորդների կենսունակութիւնը:

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Քիմիական միջոցների դերը նրանումն է կայանում, որ չեզոքացնում են հեշտոցի մէջ ընկած սերմնորդներն և այդպիսով խանգարում բեղմնաւորումն. սակայն պէտք է ի նկատի առնել, որ այս միջոցն արմատական չէ, այլ յարաբերական, որովհետեւ բոլոր քիմիական միջոցները մենք կարող ենք ներսւրսկել միմիայն հեշտոցի մէջ և ոչ թէ արգանդի, այնինչ, ինչպէս գիտէք, շատ յաճախ հէնց յարաբերութեան վայրէ կեանին սերմնորդներն ընկնելով հեշտոցի մէջ այդտեղից էլ իսկոյն ծծւում են դէպի արգանդը, որով և անհնարին է լինում, որ և քիմիական միջոցով նրանց չեզոքացնելը կամ աւելի ճիշտ կենսունակութիւնից զրկելը:

Քիմիական հակաբեղմնաւորական միջոցները գործադրւում են ինչպէս լուծուածքի, փոշու և կամ գնդիկի ձևով. առաջինն ու երրորդը աւելի յարմար լինելով՝ աւելի շատ են գործադրւում, քան փոշին, վերջինս գործադրուելու համար անհրաժեշտ է ունենալ բաւական բարդ ներփչող գործիք, որով կարելի լինի հաւասարապէս ներս-
փչել արգանդի շուրջն ամենուրեք քիմիական փոշին, իսկ այդ շատ դժուար է և համարեա անհնարին.

ինչ վերաբերւում է գնդիկներին, պէտք է ասել, որ դրանց նպատակն էլ նոյնն է, ինչ որ փոշունը, այսինքն պատրաստել այնպիսի հող, կամ աւելի ճիշտ այնպիսի դրութիւն ստեղծել իգական սեռական գործարանում, ուր ոչնչանային սերմնորդները: Այդպիսի ընդունակութիւն ունին թթւութեամբ, որոնց խառնելով, տաքութիւնից հեշտ հալուող նիւթի հետ և կլոր կամ ձուածկ գնդիկների ձև տալով յարաբերութիւնից առաջ դնում են հեշտոցի մէջ, որտեղ նա կամաց կամաց հալւում է և ապա խառնուելով սերմնորդների հետ նրանց ոչնչացնում է:

Իբրեւ հալուող նիւթ սովորաբար վերցնում են կակաօի իւղ, որ հեշտութեամբ հալւում է:

Հեշտոցային գնդիկները, որ սովորաբար խա-
նութիւններում ծախւում են, ունին հետևեալ կազմութիւնը:

Ունդէրի հակաբեղմնաւորական նշեր.

Сѣрнокислый хининъ	0,15
Борная кислота	0,35
Хинозолъ	0, 6
Масло-какао	12,0

Բոլորը միասին լաւ խառնելուց յետոյ պատ-
րաստում են 10 հատ նշած գնդիկներ:

Շվէյցէրի հակաբեղմնաւորական նշեր.

Хинозолъ	0,3
Сѣрнокисл. хининъ	0,3
Масло-какао	15,0

Խառնել և պատրաստել 10 հատ նոյնաձև
գնդիկներ:

Դոկտոր Կамպ-ի նշեր.

Тимоль	0,1
Сѣрнокисл. хининъ	0,5
Борная кислота	0,5
Масло-какао	15,0
10 հատի համար:	

«Amur» կոչւած գնդիկներ.

Тимоль	0,1
Солянокисл. хининъ	0,4
Масло-какао.	19,0

Պատրաստել 10 հատ գնդիկներ:

Յարաբերութիւնից յետոյ մինչև գնդիկի հալ-
ւելը պէտք է կինը հանգիստ մէջքի վրայ պառ-
կած մնայ, որից յետոյ, որպէսզի հեռացնուի հալ-
ւած իւղային մասերը, պէտք է հեշտոցը ողողել
էսմարիի գոյլի (кружка Эсмарха) միջոցով գոլ
ջրով: Այս միջոցներն էլ ունին իրենց թերութիւն-
ները, որով և չեն հանդիսանում ինչպէս իսկական
արմատական հակաբեղմնաւորական միջոցներ: Մեզ
մնում է խօսել այժմ այն բոլոր քիմիական մի-
ջոցների մասին, որոնք գործադրում են իբրև զա-
նազան լուծուածքներ, յարաբերութիւնից յետոյ
հեշտոցն ողողելու համար:

Կարելի է ասել, որ շատ անգամ նոյն իսկ
սովորական գոլ ջուրը նոյնպէս կարելի է գործա-
ծել, ինչպէս հակաբեղմնաւորական միջոց, որը
լուանում է հեշտոցն և սերմնորդներից ազատում,
բայց աւելի յուսալի է ջրի մէջ խառնել որևէ
թթւում, որոնցից հետեւեալներն աւելի գործա-
ծական են:

Կարբոլեան թթւութի լուծուածք.

Պէտք է վերցնել 2⁰/₀ լուծուածք, որը սովորաբար
ստացւում է գեղատնից և կամ մեծ զգուշութեամբ
պատրաստել տանը, միայն ոչ աւել քան 2⁰/₀:
Կարբոլեան թթւութի լուծուածքն այն թերութիւ-
նն ունի, որ երկար և յաճախակի գործածելուց
հեշտոցի մաղասաթղանթը (слизистая обо-
лочка) կորցնում է իւր քնքուշութիւնը, բացի
այդ կարբոլեան թթւութի ունի անդուրեկան
հոտ:

Բորակաթթւութային (բորնի) լուծուածք.

(Растворъ борной кислота)

Վերցնել մի թէյի գդալ բորակ մի բաժակ
եփած ջրի մէջ, որովհետև բորակը տաք ջրում
հեշտ է հալւում, հետեւապէս աւելի յարմար է
վերցնել 3 գդալ բորակ և լուծել մի բաժակ եփ-
ւող ջրի մէջ, ապա խառնել կրկին 2 բաժակ
եփած սառը ջրի հետ: Այդ բանակութեամբ լուծ-
ուածքը բաւական է մի անգամ գործածելու հա-
մար:

Պղնձային արջասպի լուծուածք.

(Растворъ мѣднаго купороса)

Գործադրւում է 1¹/₂ մինչև 1⁰/₀ լուծուածք:

Յինկային արջասպի լուծուածք.

(Растворъ цинкаго купороса)

Գործադրւում է 2⁰/₀ լուծուածք:

Վերմանգանական կալիի լուծուածք.

Растворъ марганцевокислаго калия.

Վերցնում են 3⁰/₀ լուծուածք. պէտք է զգոյշ

գործածել, որովհետև սպիտակեղէնի վրայ թողնում է չլուացող բծեր:

Սուլեմայի լուծուածք.
(Ростворъ сулемы.)

Այս լուծուածքը պատրաստուում է դեղատներում, պէտք է խոյս տալ տանը պատրաստելուց, որովհետև ուժեղ լուծուածքը վտանգավոր՝ թունաւորիչ է, դեղատներում գգուշութեամբ պատրաստուում է $\frac{1}{10}^0/0$ այսինքն 1000 մասին մի մաս, որպիսին վտանգաւոր չէ գործածութեան համար:

Պաղլեղի լուծուածք.
(Растворъ квасцовъ.)

Պատրաստուում է նոյն ձևով և նոյն քանակութեամբ ինչ որ բորակի համար յիշեցինք:

Լուծուածքների տաքութեան աստիճանը չը պէտք է 24^0 Բէօմիւրից պակաս լինի և ոչ էլ շատ տաք. սառը ջուրը սովորաբար վատ է ազդում սեռական օրգանի զանազան մասերի վերաբերմամբ:

Ջրով կամ որևէ լուծուածքով ողողելու համար սովորաբար գործադրուում է էսմարխի դոյլը, որը իրենից ներկայացնում է ապակէ ափսէ, մօտ 5 բաժակ ջրի տարողութեամբ. ափսէն ներքևի մասում ունի անցք, որին, միացրած է երկար բէտինի խողովակ, որը վերջանում է կառուչուկի կամ ապակէ ծայրով: Այս գործիքը կոչուում է նոյնպէս իրրիգատօր, որը կախուում է պատից ոչ աւել քան 2 արշին բարձրութեան վրայ, որպէսզի հոսող ջրի ոյժը շատ մեծ չլինի: Առաջարկուում է նոյնպէս մի տեսակ լարմարեցրած

աթոռ, որ կոչուում է Բիդէ, սակայն սա այժման էլ նպատակայարմար չէ, որովհետև ամենայարմար դրութիւնը հեշտոցն ողողելու համար, դա մէջքի վրայ պառկած դիրքն է, որով միայն կարելի է հեշտոցը կանոնաւոր լւանալ և ազատել սերմնորդներից:

Ժամանակի ընթացքում զանազան առևտրական ֆիրմաներ արտահանած են զանազան ապարատներ էսմարխի դոյլը փոխարինելու համար, այսպէս օրինակ «Վէնուս», «Ալփա», «Կլիզօպօմպ», «The Wonder donche», «Րէֆլիւքս» և այլն, սակայն սրանք բոլորն էլ ունեն իրենց անյարմարութիւնները, միայն շնորհիւ հզօր բէկլամայի այսօր էլ մեծ քանակութեամբ ծախւում են:

էսմարխի դոյլը նրանով է յարմար, որ համաբեա ամենուրէք կարելի է ձեռք բերել, շատ էլ թանգ չէ և տան մէջ ուրիշ նպատակներով էլ պէտք է գալիս,

Սօսելով զանազան լուծուածքների մասին, չպէտք է մոռանանք յիշելու, որ հեշտոցի լուացումը սովորական մաքուր՝ ոչ սառն ջրով անհրաժեշտ է և առողջապահութեան տեսակէտից: Գիտնականօրէն ապացուցուած է, որ շատ յաճախ արգանդի, հեշտոցի և ձուանցքի հիւանդութիւններից շատերը հետեանք են սեռական անզամի սնմաքրութեան:

Ինչպէս վերն էլ ասացինք, մաքուր ջուրը ևս հանդիսանում է ինչպէս հակաբեղմնաւորական միջոց, այս բանը կարելի է հաստատել նրանով, որ մաքուր քիչ տաքացրած ջուրը հեշտոցի մաղասաթաղանթի ծալուածքների մէջ

մտնելով հեշտութեամբ գուրս է մղում արական սերմը և այդպիսով խոչնդոտ է հանդիսանում սերմնորդների առաջխաղացութեան և արգանդի մէջ մտնելուն. նոյնն է ասում Ֆօլկմանն՝ «Չուրը, եթէ գործ է ածւում իւր ժամանակին, առանց ուշացնելու, ներկայանում է ինչպէս ամենահաւարակ, բնական և յուսալի միջոցը, որը ոչ թէ միայն չի փնասում առողջութեանն, այլ և նպաստում է առողջապահութեան և բացի այդ չի խանգարում բնական յարաբերութեան, հակառակ մնացած զանազան միջոցներին և այդպիսով Չուրը իբրև հակաբեղմնաւորական միջոց կարելի է գործադրել այն ժամանակ երբ այդ պահանջում է»:

Այստեղից պարզւում է, որ Չուրն էլ հանդիսանում է իբրև հակաբեղմնաւորական միջոց, թէև ոչ բոլորովին հաստատ, քայց յամենայն դէպս շատ կարևոր նշանակութեամբ:

Այսպիսով ուրեմն մենք ցոյց տւինք այն բոլոր միջոցները, որոնք պէտք է գործադրուեն իբրև հակաբեղմնաւորական միջոցներ, եթէ այդ պահանջում է ծնողների հիւանդութիւնը, նիւթական միջոցները և մանաւանդ ժառանգականութեանը անցնող հիւանդութիւնները, որովհետև ինչպէս վերն էլ յիշեցինք, աւելի լաւ է ոչ մի երեխայ չունենալ քան առաջ բերել հիւանդոտ, թոյլ, վտիտ, տառապանքների մէջ հալ ու մաշ լինող սերունդ, որ ոչ իւր համար, ոչ ծնողների և ոչ էլ հայրենիքին օգտակար լինել կարող է:

ԳՕԳՏՈՐ Վ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆՅԻ

ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

- 1) Triphenylmonomethylarsoniumjodid
und seine pharmak. Wirkung.—
(սպառում).
- 2) Սիֆիլիս և Հաթա-էհիլիսեան «606»-ը
(սակաւաթիւ) 15 կ.
- 3) Сохранение здоровья (սպառում).
- 4) Волосы 10 կ.
- 5) Բազմաճնութիւն, արուեստական ամ-
րութիւն և հակաբեղմնաւորական
միջոցներ 25 կ.

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏՐԱՍՏ Է

ա) Կնոջ «Ոսկի զիրքը».

բ) Гигіена женщины.

Լոյս տեսաւ Լ. Գրիգորեանցի «Чайка»
стихотворенія 20 կ.

Գինը 25 կոպ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0266804

7970